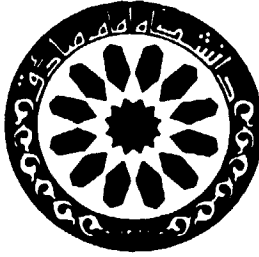

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۲۷۷/۱۲

شماره ثبت صح ۱۱۱
شماره ۶

کتابخانه مرکزی دانشگاه امام صادق (ع)

۱۱۶۶ / ۲۱ / ۱۰

دانشگاه امام صادق (علیه السلام)

دانشکده معارف اسلامی و حقوق

گرایش / شاخه حقوق خصوصی

مرکز اطلاع رسانی و کتابخانه علمی ایران
تولید و توزیع

صلاحیت دیوان داوری دعاوی ایران امریکا با عنایت به بند ۱ ماده ۲ بیانیه حل و فصل دعاوی

پایان نامه کارشناسی ارشد پیوسته

استاد راهنما: جناب آقای دکتر سیدحسین صفایی

اساتید مشاور:

جناب آقای دکتر حمید بهرامی احمدی - جناب آقای دکتر سیدمصطفی زین الدین

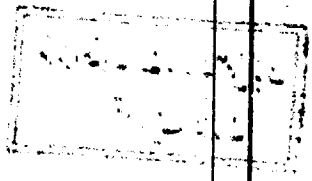
نگارش از: علی لطیفی

۵۴۹۳

شماره دانشجویی: ۶۶۳۱۴۸۱۱۱

تاریخ: شهریور ۱۳۷۵

۲۷۷۸۲

دانشکده معارف اسلامی و حقوق مسؤل عثمایدی که

نویسنده در این پایان نامه اظهار نموده است، نمی باشد.

هر نوع استفاده از این اثر منوط به اجازه کتبی از دانشگاه می باشد.

این اندوخته ناچیز تقدیم میشود به :

خانواده عزیزم به ویژه پدر دلسوخته و مادر چون شمع گداخته،

بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران و زنده کننده اسلام ناب محمدی

(صلی ... علیه و آله وسلم) حضرت امام خمینی (قدس ... نفسه الزکیه)،

همه اساتید گران سنگ خود از نخستین لحظه های دانش اندوزی تا ورود به

دانشگاه،

کلیه اساتید ارجمند خود در دانشگاه امام صادق (علیه السلام) به خصوص

(ادام... ظلله الشریف).

ریاست مکرم و معظم دانشگاه فقیه عالیقدر حضرت آیه... مهدوی کنی

و کلیه اعضای دلسوز جامعه حقوقدانان ایران.

موضوع: صلاحیت دیوان داوری دعای ایران ایالات متحده با عنایت به بند یک
ماده ۲ بیانیه حل و فصل دعاوی مورخ ۲۹ دی ماه ۱۳۵۸ / ۱۹ ژانویه ۱۹۸۱.

۱	پیشگفتار
۴	مقدمه (کلیات)
۱۵	فصل اول: موارد صلاحیت دیوان داوری
۱۹	بخش اول: دعاوی اصلی
۲۰	مبحث اول دعاوی اتباع علیه دولت
۲۰	۱- دعاوی اتباع هر یک از دولتین علیه دولت طرف دیگر
۲۱	۲- صلاحیت دیوان نسبت به دعاوی طرح شده علیه موسسات تحت کنترل دولت
۳۶	۳- صلاحیت دیوان داوری ایران - ایالات متحده در خصوص دعاوی اشخاص دو - تابعیتی (اتباع مضاعف)
۵۵	مبحث دوم: شرایط دعاوی قابل طرح در دیوان
۵۸	مبحث سوم: انواع دعاوی اصلی با توجه به سبب آنها
۵۸	گفتار اول: قرارداد
۶۴	گفتار دوم: دیون
۶۶	گفتار سوم: پیش آمد
۶۷	گفتار چهارم: ضبط اموال و هر اقدام مؤثر در حقوق مالکیت
۱۰۷	بخش دوم: دعاوی متقابل
۱۰۷	مبحث اول: تعریف، چگونگی امکان اقامه دعوی و شرایط آن
۱۳۱	مبحث دوم: بررسی برخی از مسائل دعاوی متقابل با توجه به آراء دیوان

۱۳۹	فصل دوم: موارد عدم صلاحیت دیوان داوری
۱۴۱	مبحث اول: مستثنیات مندرج در بند ۱ ماده ۲ بیانیه حل و فصل دعاوی
۱۴۱	۱- موارد مندرج در بند ۱۱ بیانیه کلی
۱۴۶	۲- توافق به صلاحیت انحصاری دادگاههای ایران در قرارداد
	مبحث دوم: اختلاف دولتین ایران - ایالات متحده راجع به صلاحیت
۱۷۱	دیوان در برخی از دعاوی
۱۷۱	۱- آجاهای ناشی از قراردادهای نفتی در دیوان داوری
۱۷۹	۲- دعاوی اصلی یکی از دولتین علیه اتباع کشور دیگر
۱۸۷	مبحث سوم: امکان طرح مجدد دعوی پس از صدور قرار عدم صلاحیت دیوان
۱۹۵	نتیجه گیری

گزینش چنین موضوعی به دلایل مطالعه آراء صادره دیوان داوری لاهه در ۲۷ جلد به زبان انگلیسی، سفر به دیوان داوری لاهه در سال ۷۳ برای مشارکت در دفاع از دعوی مهم طرح شده علیه دولت جمهوری اسلامی ایران و بنیاد مستضعفان و تجربه چندین سال همکاری تخصصی و کارشناسی دعاوی خارجی له و علیه بنیاد ذکر شده و... بوده است.

این پایان نامه در دو فصل عمده بررسی شد:

۱- موارد صلاحیت دیوان

۲- موارد عدم صلاحیت

در این دو فصل با توجه به ماده ۲ بند ۱ بیانیه حل و فصل دعاوی مورخ ۱۹ ژانویه ۱۹۸۱ بسیاری از آراء شعب دیوان داوری لاهه و هیئت های عمومی آن مورد ملاحظه واقع شده و بر برخی از آنها ایرادهای علمی وارد دانسته شد. مضافاً در ارتباط با خود بیانیه های امضاء شده توسط دولتین جمهوری اسلامی ایران و آمریکا انتقادهایی وارد شد که البته در زمان امضاء آنها به راحتی و با ارجاع به کارشناسان و مشاوران خبره حقوقی و... قابل پیش بینی و پیشگیری می توانست باشد که متأسفانه چنین نشد.

امید است این بضاعة مزجاة که یک تلاش خالصانه و دلسوزانه علمی اعتقادی برای تجزیه و تحلیل بخش مهمی از توافق نامه های چند ده میلیارد دلاری می باشد، بتواند نقش مفید و مؤثری را به عنوان تجربه ژرف و گرانسنگ برای دفاع کنندگان راستین حقوق و منافع دولت جمهوری اسلامی ایران و ملت شریف و عزیز ایران در قلمرو بین المللی ایفا کند.

بعدالسلام و التحيه،

نودافادتكم النبيله بالتقرير التالى:

هذه دراسة اقدمها الى جميع الباحثين الاعزاء و منهم الاساتذه والطلاب المحترمين فى

كليات القانون.

موضوع هذاالبحث يدور حول اختصاصات محكمة العدل الدولى بالنسبة الى تظلمات دولة

الجمهوريه الاسلاميه الايرانيه بطعن دوله الولايات المتحده الامريكيه و شركاتها.

الجدير بالذكر عند ما كنت حاضراً فى تلك المحكمة و درست الاحكام و القرارات لهذه

المحكمة بالانكليزيه فى ٢٧ مجلداً، لاحظت باننا كدوله اسلاميه اصابتنا و ماتزال تصيبنا خسائر

كثيره لصالح العام واناوجدت فى الاتفاقيات التى وقعت بين البلدين نقائص كثيرة التى تسترعى

الانتباه و ترجع الى عدم الاكتراث بالمسائل الايرانيه. على كل حال، هذه الدراسة تنقسم الى

قسمين:

١- الاختصاصات لمحكمة العدل الدولى بالنسبة الى التظلمات المطعونه فيها

٢- عدم اهليتها القانونيه

لست ادعى بانى وفقت ان ابين كل النقائص و لكن لا يخامر فى الشك بان اقول باننالم نوفق

من حيث المبالغ لتظلمات دولة الجمهوريه الاسلاميه و الشركات الايرانيه بطعن أمريكا و

شركاتها بل على العكس قدكنا دفعنا و ما نزال ندفع التعويضات والخسائر الكثيره لشركات

الامريكيه. فى الختام نرجو من الله سبحانه و تعالى ان يوفقنا فى سائر الاتفاقيات الدوليه مع ساير

بلدان العالم

Being as an international legal expert in the international legal department of Mostazafan & Janbazan Foundation , participating in a great hearing session of Iran - U.S Claims Tribunal in the Nitherlands, with a highranking legal advisors & studing 30 books of the awards of this Tribunal, could help me alot to have a scientific research about the competence of Iran-U.S Claims Tribunal centerating on the Declaration of Settelment of Disputes. (Article 2)

This research is divided in two parts:

1- Competence of the Tribunal

2- Non competence of it.

Many claims are going to be analized & the most important intentions are to realize the mentioned article, awards & orders of the 3 chambers or ful tribunals of that international court.

I could conclude in this critieria that in declarations of Algeria, the government of Islamic Republic of Iran & her companies & foundations could not get in touch with their main targets, but Americans, most of their citizens delivering claims, could deny Iranian governmental respondents & recieved lots of compensations even if the expropriations had been done legally & ligitimately .

پیشگفتار:

آنچه به عنوان یکی از مهم ترین رخدادها پس از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی در ایران محسوب می‌گردد امضای توافق نامه های فیما بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت ایالات متحده برای حل و فصل اختلافات حقوقی و مالی دو جانبه می‌باشد. پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و حاکمیت ولایت مطلقه فقیه به عنوان مظهر کامل حکومت به حق تشیع و اعمال جدی سیاست های عدم وابستگی به دول استعمارگر شرق و غرب باعث گردید که فعالیت های آشکار و پنهان جهت جلوگیری از تثبیت حاکمیت اسلام ناب محمدی (صل الله علیه و آله و سلم) در ایران روز به روز بیشتر شده و فعالیت های جاسوسی آنان نیز روبه فزونی می رفت. در همین اوضاع و احوال بود که سفارت آمریکا در ایران نیز تلاش های مخفیانه خود را افزایش داده و فعالیت زیادی را انجام می داد.

در زمینه روابط ایران - ایالات متحده مسائل زیر را خاطر نشان می سازد:

ترک ایران توسط اکثر قریب به اتفاق اتباع آمریکایی، فسخ یا تعلیق کلیه طرح ها و قراردادهای منعقدہ آمریکائیان با طرفهای ایرانی، اقامه دعوی علیه دولت، سازمانها و موسسات دولتی ایران در دادگاههای ایالات متحده، اعلام وضعیت فوق العاده در مورد روابط ایران و دستور استرداد کلیه داراییها و اموال دولت ایران و سازمانها و شرکت های دولتی موجود در آمریکا و نزد بانک های آمریکایی خارج از آمریکا و اخذ مجوزهای لازم توسط مدعیان آمریکا جهت تهاثر مطالبات ادعایی خود از محل دارایی های مسدود شده ایران با وجود قانون مصونیت های دولت خارجی از تعقیب و عملیات اجرائی از طریق دادگاههای آمریکائی علی رغم صلاحیت محاکم ایران در برخی قراردادهای مورد اختلاف، باعث گردید که روابط فیما بین دولتین جمهوری اسلامی ایران - ایالات

متحده روبه سردی گراید از طرفی دیگر تسخیر لانه جاسوسی امریکا به دلیل ایجاد ظن‌های بسیار شدید دال بر فعالیت‌های غیر مجاز و جاسوسی کارکنان آمریکا در ایران و دستگیری پنجاه و دو نفر از آنان و حمله نظامی آمریکا به ایران و در خواست‌های صریح و قاطع دولت جمهوری اسلامی ایران از دولت ایالات متحده مبنی بر بازگرداندن کلیه اموال و دارایی‌های ایران و ممانعت این دولت از هرگونه اقدام در این زمینه به تدریج باعث افزایش این بحران گردید. به هر حال با دستور حضرت امام خمینی بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران (قدس الله نفسه الزکیة) در تاریخ ۱۳۵۸/۱۲/۴ حل و فصل مساله کارکنان لانه جاسوسی آمریکا و... به مجلس شورای اسلامی واگذار گردید. مجلس شرایط چهارگانه‌ای را برای انجام مذاکره با دولت ایالات متحده با میانجیگری دولت الجزائر تعیین نمود.

در این مرحله با ابلاغ مواضع طرفین با یکدیگر به وساطت دولت الجزائر رفته رفته شرایط تنظیم معاهده‌ای دو جانبه جهت حل و فصل اختلافات فیما بین فراهم شد. بعد از تصویب ماده واحده مجلس شورای اسلامی مورخ ۱۳۵۹/۱۰/۲۴ برای حل و فصل کلیه اختلافات مالی و حقوقی فیما بین ایران - ایالات متحده از طریق یک داوری لازم الاجرای بین‌المللی، دو بیانیه (Declaration) به نامهای بیانیه عمومی و بیانیه حل و فصل دعاوی ایران - ایالات متحده در تاریخ ۲۹ دی ماه ۱۳۵۹ برابر با ۱۹ ژانویه ۱۹۸۱ فیما بین دولت جمهوری اسلامی ایران و ایالات متحده به امضاء رسید. البته توافق نامه‌های دیگری برای تنظیم و تنسيق امور لازم بود پیرو بیانیه هابه امضای دولتين یاد شده رسید.

حل و فصل مسائل گروگانها، بازگرداندن کلیه اموال و دارایی‌های ایران موجود نزد آمریکائیان در داخل یا خارج از آمریکا، محورهای اصلی توافق‌های طرفین تعیین گردید.

بیش‌بینی دیوان داوری دعاوی ایران - ایالات متحده، تشکیل سه شعبه، هر شعبه دارای سه عضو،

یک نفر ایرانی، یک نفر آمریکایی و شخص سوم از دولت ثالث به همراه هیات عمومی از مجموع سه شعبه ظرف ۹۰ روز پس از امضای بیانیه‌ها از دستاوردهای توافق دولتی محسوب می‌گردد. تعیین مهلت یکساله برای ثبت کلیه ادعاهای دولتی و اتباع هر یک در دیوان داوری از مسائل دیگر در خور اشاره در زمینه توافق دولتی می‌باشد.

علت انتخاب موضوع علاوه بر مراتب نوشته شده که خود از جایگاه مهم در سطح داخلی و بین‌المللی برخوردار می‌باشد، بررسی برخی از ابعاد بیانیه‌های یاد شده جهت روشن شدن مسائل آن است. البته با توجه به وجود آمدن یک سابقه طولانی برای دیوان داوری و نیز استمرار رسیدگی و حل و فصل دعاوی تا این زمان خود به عنوان عامل در خور توجهی از حیث گستردگی موضوعات دعاوی مطروحه در این مرجع بین‌المللی می‌باشد. تردیدی نیست موضوعی که برای تحقیق در حد یک رساله باید گزینش گردد، بایسته و شایسته است که از نظر تئوری و عملی دارای اهمیت به سزائی باشد.

با مطالعه تعدادی از پرونده‌های مهم موجود در دفتر خدمات حقوقی بین‌المللی ریاست جمهوری و نیز ملاحظه گزارش آراء دیوان داوری مجموعه گروسیوس به صورت ۲۷ جلد به زبان انگلیسی و سایر منابع موجود از یک طرف و تجربه عملی کارشناسی در پرونده‌های بنیاد مستضعفان و جانبازان انقلاب اسلامی در ارتباط با دیوان داوری ایران - ایالات متحده بیش از سه سال و سفر به دیوان در اسفند ۱۳۷۳ جهت شرکت در جلسه استماع و دفاع از یکی از پرونده‌های مهم مطروحه علیه دولت جمهوری اسلامی ایران، بنیاد مستضعفان و جانبازان انقلاب اسلامی و ... از جهت دیگر، این مسئله به ضرس قاطع روشن شد که موضوع صلاحیت دیوان داوری به عنوان یکی از مهم‌ترین و بحث برانگیزترین موضوعات در اکثر قریب به اتفاق پرونده‌های مطروحه در دیوان یاد شده می‌باشد. در هر دعوی اقامه شده در دیوان یا در مرحله نخست صلاحیت دیوان نسبت به آن ادعاء مورد

بررسی قرار می‌گیرد و یا اینکه موضوع صلاحیت و ماهیت دعوی توأمأ رسیدگی می‌شود. البته موضوع صلاحیت دیوان نیز با توجه به مواد بیانیه‌ها از گستردگی زیادی برخوردار می‌باشد. ولی با بررسی مواد بیانیه‌ها به نظر می‌رسد که بند ۱ ماده ۲ بیانیه حل و فصل دعاوی مورخ ۲۹ دی ماه ۱۳۵۹ به عنوان قاعده اصلی بیانیه‌ها در خصوص صلاحیت دیوان در رسیدگی به ادعاها می‌باشد همچنانکه ملاحظه برخی از آراء صادره توسط دیوان نیز این نکته را تایید می‌کند. به هر حال "صلاحیت دیوان داوری ایران - ایالات متحده به عنوان موضوع رساله با عنایت به بند ۱ ماده ۲ بیانیه حل و فصل دعاوی مورخ ۲۹ دی ماه ۱۳۵۹" برگزیده شد. البته قبل از وارد شدن به موضوع نخست بایسته است کلیاتی راجع به بیانیه‌ها و سایر موافقت نامه‌های مرتبط توضیح داده شود سپس با بیان مقدمه‌ای مباحث مربوط به موضوع رساله مطرح خواهد شد.

مقدمه

(کلیات)

۱- بیانیه عمومی - بیانیه دولت جمهوری دمکراتیک و مردمی الجزائر

این بیانیه با میانجیگری دولت جمهوری دمکراتیک و مردمی الجزائر فیما بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت ایالات متحده امریکا در تاریخ ۲۹ دی ماه ۱۳۵۹ (۱۹ ژانویه ۱۹۸۱) به امضاء رسید. در این بیانیه برای حل بحران در روابط دو دولت ایران - ایالات متحده ناشی از دستگیری ۵۲ نفر اتباع امریکا در ایران در چهارچوب ۴ شرط ذکر شده در مصوبه مورخ ۱۱ آبان ۱۳۵۹ مجلس شورای اسلامی، تعهداتی توسط دو دولت مزبور پذیرفته شد.

اصول کلی تعهدات عبارتند از:

الف: برگرداندن وضعیت مالی ایران به صورت موجود قبل از ۲۳ آبان ۱۳۵۸ توسط دولت ایالات

متحده.

ب: لغو کلیه دعاوی اتباع هر دولت علیه دولت دیگر و فراهم آوردن موجبات حل و فصل کلیه این دعاوی از طریق یک داوری لازم الاجراء.

این بیانیه در ۴ ماده در قالب ۱۷ بند تنظیم گردید.

مطابق ماده اول آن ایالات متحده مکلف گردید که به طور مستقیم یا غیر مستقیم در امور سیاسی و یا نظامی ایران دخالتی نکند.

در موارد ۲ و ۳ بیانیه در خصوص استرداد دارائی‌های ایران از جمله دارائیهای نزد بانک فدرال رزرو نیویورک، دارائیهای نزد شعب داخلی و خارجی بانکهای آمریکایی و دارائی‌های دیگر در آمریکا و خارج از آمریکا و لغو تحریم‌های تجاری و کلیه ادعاها در رابطه با: الف) عمل دستگیری ۵۲ نفر اتباع ایالات متحده در ۱۳ آبان ۱۳۵۸، ب) توقیف دستگیر شدگان،

ج) خسارات وارده به اموال ایالات متحده و یا اموال اتباع ایالات متحده در داخل محوطه سفارت آمریکا در تهران بعد از ۱۲ آبان ۱۳۵۸ و صدمات وارده به اتباع ایالات متحده و یا اموال آنها که در نتیجه جنبش‌های مردمی در جریان انقلاب اسلامی ایران که ناشی از عمل دولت ایران نبوده باشد، توافق به عمل آمد.

ماده ۴ این بیانیه مربوط به برگشت دارائیهای خانواده شاه سابق و بستگان نزدیک وی به ایران و فراهم نمودن شرایط توقیف و انسداد آنها و النهایه بازگرداندن آنها به ایران می‌باشد.

مطابق این ماده در صورت بروز اختلاف در تفسیر یا اجرای این بیانیه، دولتین مکلفند آنها را برای هیأت داوری براساس بیانیه حل و فصل دعاوی پیوست همین بیانیه ارجاع نمایند.

۲- بیانیه دولت جمهوری دموکراتیک و مردمی الجزائر درباره حل و فصل ادعاها توسط دولت ایالات

متحده و دولت ایران:

در این بیانیه دو دولت ایران و ایالات متحده در ۸ ماده به صورت ذیل توافق نمودند:
در ماده ۱ از طریق مذاکره مستقیم حل و فصل ادعاهای مشروحه در ماده ۲ این بیانیه را ظرف شش ماه توافق نمودند، در غیر این صورت طبق شرایط مندرج در بیانیه عمومی به حکمیت شخص ثالث ارجاع خواهد شد.

ماده ۲ آن شامل سه بند بوده که بند اول^(۱) آن عبارت است از در نظر گرفتن یک هیأت داوری به منظور اتخاذ تصمیم درباره ادعاهای اتباع ایالات متحده علیه ایران و ادعاهای اتباع ایران علیه ایالات متحده و هر گونه ادعاهای متقابل ناشی از قرارداد فیما بین، معامله یا پیش آمدی که مبنای ادعای آن تبعه باشد، تشکیل می‌گردد، در صورتی که این گونه ادعاها و ادعاهای متقابل در تاریخ این بیانیه یا برجا بوده، اعم از اینکه در دادگاهی مطرح شده یا نشده باشد و ناشی از دیون، قراردادهای (شامل اعتبارات اسنادی یا ضمانت نامه‌های بانکی) ضبط اموال یا هر اقدام دیگری که مؤثر در حقوق مالکیت باشد. موارد مندرج در بند ۱۱ بیانیه مورخ ۲۹ دی ماه ۱۳۵۹ (۱۹ ژانویه ۱۹۸۱) دولت الجزائر و ادعاهای ناشی از اقدامات ایالات متحده در قبال موارد مذکور در آن بند همچنین ادعاهای ناشی از قراردادهای تعهدآور فیما بین که در آن قراردادهای مشخصاً رسیدگی به دعاوی مربوطه در صلاحیت انحصاری دادگاههای صالحه ایران با توجه به نظر مجلس شورای اسلامی ایران باشد، از این امر مستثنی هستند.

در بند ۲ در خصوص ادعاهای رسمی دو دولت علیه یکدیگر که ناشی از قراردادهای فیما بین در

۱. آنچه در این رساله مورد بررسی و مطالعه قرار خواهد گرفت همین ماده (بند اول آن) می‌باشد.